

סיפור דבש

לרגל 130 שנה לענף הדבוראות בישראל, יעקב בריאון יצא לבדוק כיצד הכל התחיל ומה אומרים צאצאיו של האיש המיתולוגי שהניח את היסודות למעצמת הדבש • "הכל משתנה מסביב, אך שירת הדבורה עדיין מזדמזמת", אומר נינו צילום: מירי צחי

א תאמינו, אבל הכל החל הודות לכמה צר'עות ארוכות. 1887, לפני 130 שנה בדיוק, אורחת גמלים עושה את דרכה מיפו לכיוון הביצות בוואדי אל-חנין, נס ציונה של היום. באורחה הנרי בלונשבי גר, מגדל דבורים אלזסי, שנס עם כוורתיו מפני נחיל צרעות שעט בפרסו יפו על הדבורים שלו. בדרכו הוא פוגש את מייסד המושבה, ראובן לרר. בשיחה בין השניים, משהתברר לדבוראי מיפו עד כמה עגום מצבו הכלכלי של בן שיחו, לוקח על עצמו ללמד את רוי גידול הדבורים. כך נעשתה היסטוריה. מכאן ואילך קם ענף הדבוראות בישראל.

עד כמה היסטוריה? אם תסתובבו בנס ציונה, שהייתה לעיר פורחת, תגיעו בה לכיכר שאין כמותה בשום מקום בארץ, וקרוב לוודאי שאין כדוגמתה בעולם. במרכז פסל גדול של יערת דבש, שמעליה מתנשאות שתי דבורים נערכות למעוף. ואם לא די בכך, היכן עוד בארץ ובעולם מופיעה הדבורה על סמלה של עיר? לא הרחק מהכיכר וממקום המפגש בין לרר לבין מיטיבו הור ייערך מחר בבית "נחלת ראובן" כנס לציון 130 שנות דבוראות בארץ ולציון 100 שנה לייסוד ארגון מגדלי הדבורים בראשית 1918.

יום הכנס והרוח החיה בו, שנחשב להיסטוריה המהלכת של הענף, הוא משה פאר (70), נינו של ראובן לרר ונכדם של פנינה ומשה פצ'ורניק, בתו וחתנו של לרר שהמשיכו את פועלו. מנעוריו עסק בגידול דבורים, שמיותר לומר כי הן כל עולי מו. לצד העיסוק בכך בפועל אסף כתחביב, בנסיעותיו בארץ ובעולם, כל מה שהזדמן לידיו בהקשר לתחום עיסוקו.

התחביב הפך אצלו למשהו שלו הוא מקדיש את חייו מאז שהתגל-תה אצלו מחלת הסרטן לפני שלוש שנים. במהלכן נסע לדרום אפריקה, לבורמה, לפורטוגל ולאן לא, ובימים אלה הוא אורז מזוודה לקראת נסיעה לאתיופיה, מעצמת דבש ידועה. שלל מסעותיו מוצג הרחק מעין רואים באוסף הפרטי העצום שלו, במבנה בנחלה המשפחתית ששימש בעבר כבית אריזה של פרי הרר.

באוסף של פאר ישנם מאות תצי'לומי ענף הדבש מרחבי תבל, שהוא צילם, לצד שלל מוצגים, המשועים למעבר למוזיאון לאומי שיוקדש לנושא. כל מדינה ואופי הכוורת שלה. אם הכוורת מסין דמויות פגור דה, הכוורת מארמניה הן חדיקומ'טיות. אם הכוורת המצריות עשויות מטיט, הכוורת הרוסיות והאוק'ראיניות נתונות בתוך גזעי עצים מאורכים. באוסף גם כדים, שבהם גידלו מאות דבורים ואף יותר.

סכנת היעלמות

מכאן נחזור להיסטוריה הרחוקה, כפי שפאר מעלה אותה באוב. לרר היה כאמור החלוץ שהלך לפני המח'נה, אבל קרתה לו תאונה מקצועית. משנעקץ על ידי דבורה, נעשה אלר'י גי לעקיצות של דבורים, ועיקר העו'ר מס עבר לבנו, משה לרר, ולבתו, פני'נה פצ'ורניק לבית לרר, שבאישיותה

▲ "אם הכל ייהפך לבטון, זה יהיה איום נורא". פאר

לתנועה הקיבוצית. "מהיום שבו הקי'בוצים התחילו להתלבש על נושא הר'י בורים, הענף השתנה מקצה אל קצה והועבר לפסים מודרניים תוך מעבר מהדבורה המקומית - שלא שווה כלום וכורחת כשעליה לתת דבש - לדבורה האיטלקית שיעילה הרבה יותר". לגבי עתיד הענף, פאר אינו איש כשורות. אפוף דאגה הוא מסב את תשומת לבנו להרצאתה בכנס של ד"ר ויקטוריה סר'רוקר, שכותרתה - "היעלמות הדבורים" - מפחדה. "כעת אנחנו בעיצומה של תקופת הוורואה, טפיל, שצץ אצלנו לפני כ־30 שנה ועלול להביא עד כדי חיסול הענף", מתרה פאר.

פאר מודאג גם לגבי עתיד החקי'לאות בארץ, לא רק גבי עתיד ענף הדבש: "איך כתב הסופר משה סמ'י לנסקי, מי שכונה חוואג'ה מוסה? אם אין חקלאות, אין מולדת". אם הכל ייהפך לבטון, זה יהיה איום נורא". "הכל משתנה מסביב", פאר השי'לים זה מכבר עם המציאות, "אך שירת הדבורה עדיין מזדמזמת".

מגן לבן, וללא כפפות, בקטע בן שתי דקות וחצי מתוך סרט שנעשה לק'י ראת הקונגרס הציוני ב־1913. צאצא נוסף של לרר הוא הרבוראי ניצן פצ'ורניק, שאותו אנחנו תופסים כפעולה במכון הרדייה שלו כשהוא נוטף דבש. פצ'ורניק (54), כננס של מגדלי דבורים, טובל בענף מגיל אפס, "כאשר את כל החופשות מה' לימודים הייתי מעביר במכוורת". אומנם אנחנו מוכרזים מאז ומתמיד כארץ זבת חלב ודבש, אבל פצ'ורניק נותן להבין שהישראלי הממוצע, עם צריכה של 600-500 גרם דבש לנפש בשנה, אינו צרכן דבש היס'טרי, "בעוד שבארצות קרות אוכלים קצת יותר דבש".

לקראת הכנס מעלה פאר על נס את קידום ענף הדבוראות בארץ הודות

החוקה פעלה למציאת פתרון לארגון שיווק הדבש. לדברי פאר, נכדה, בז'כותה קמה לפני 100 שנה אגודת מג'דלי הדבורים העברים בארץ ישראל, ששליש מחבריה היו איכרי נס ציונה.

מדוע דווקא אז?

פאר: "לאחר כניסתו של הצבא הבי'רטי לארץ ישראל בשלהי מלחמת העולם הראשונה, הובאו ארצה סוכר וריבה זולים, שבתחרות איתם צנח מחיר הדבש ופגע ברווחיות מגדלי הדבורים, דבר שהצריך התארגנות בענף".

את לרר הבן - הראשון בארץ שגיי'דל דבורים כמוורות אופקיות בעלות 26 מסגרות, שנקראו "פלאצ'קס", דהיינו שטוחות - ואת אחותו פנינה ניתן לראות באקשן תוך כרי רדיית דבש כשטח, כשהם לבושים בכנר

▲ החלוץ שהלך לפני המחנה. לרר צילום ויקיפדיה

כל מדינה ואופי הכוורת שלה. // אם הכוורת מסין דמויות פגודה (בתמונה), הכוורת מארמניה הן חדיקומטיות. אם הכוורת המצריות עשויות מטיט, הכוורת הרוסיות והאוקראיניות נתונות בתוך גזעי עצים